

İÇKERYA ÇEÇEN CUMHURİYETİ

Çeçenistan Çeçence: Нохчийчоь, Nohçiyço), ya da resmî adıyla İçkerya Çeçen Cumhuriyeti; Çeçence: Нохчийн Пачхьалкх Ичкери, Nohçiyın Respublika İçkeri), Çeçenya olarak da bilinir. Başkenti Grozni'dir. Kuzeybatısında Rusya Federasyonu'na bağlı Stavropol Kray, doğusunda ve güneyinde Dağıstan ile Gürcistan, batısında İnguşa ve Kuzey Osetya yer alır. Çeçenler genelde müslüman bir toplumdur.

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasından sonra İçkerya Çeçen Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Çeçenistan'ı tanıyan ilk devlet Gürcistan oldu, ve sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile karşılıklı tanıma anlaşmasına imza atıldı. Ocak 2000'de Afganistan tarafından tanındı.[1]. 1991'de yapılan seçimde ilk cumhurbaşkanı General Cahar Dudayev oldu. Boris Yeltsin sıkıyönetim ilan ederek savaşa devam etti. Temmuz 1992'de Çeçen-İnguş parlamentosu Latin alfabesini kabul etti. 1997'de Çeçen alfabesine geçtiler, Çeçenler Rusya ile federasyon anlaşmasını imzalamayı reddettiler. 1996'da çatışmalara son vermek amacıyla Zelimhan Yandarbiyev Ruslarla barış anlaşması imzaladı. O yıl geçici başbakan olarak Aslan Mashadov atandı. Ardından 1997'de rakibi Şamil Basayev'i geride bırakarak Çeçenistan İçkerya Cumhuriyeti'nin ikinci cumhurbaşkanı oldu fakat 2005'te öldürüldü. Ölümünden sonra Argun'lu Abdul-Halim Sadulaev cumhurbaşkanı oldu fakat o da 17 Haziran 2006'da öldürüldü. Çeçenistan özerk cumhuriyeti 1990'lı yılların başında tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir.

Coğrafya

Çeçenya'nın güneyi tamamen dağlıktır. Bu dağlar batıdaki Nazrani'den başlayıp doğudaki Gerzel-dola kadar uzanır. En batı uçta bulunan Stolovaya dağından İtumgalla'ya kadar uzanan sıradağlar Taşlır Dağları (Thulgandagghaş) adını alır. Taşlık sıradağlarının kuzeyinde Sunzha (Sunja) sıradağları adı verilen dağlar vardır. Onunda kuzeyinde Terek sıradağları bulunur. Sunzha sıradağlarının arasından dikine Terek Nehrinin Sunzha koluna bağlı büyük çaylar akar. Dağlardan daha çok sözü edilmesi gerekenler Çeçenya'nın güney sınırını oluşturanlardır. Batıdan doğuya doğru sınır boyunca uzanan büyük dağlar, Kafkas sıradağlarının birer tepeleri olarak kabul edilebilir:

Stovolaya Dağı 2993 m

Şan Dağı 4451 m

Hahalgi (Xaxalgi) 3032 m

Tebulosynta (Tiebuolt lam) 4493 m

Diklosmta (Dikaluoy lam) 4285 m

Cobolgo dağı 2725 m

NEHİRLER : Çeçenya'nın en önemli nehri Terek Irmağı'dır. Bu step tipli nehir tipine girmektedir. Bu nehir Kafkasya sıradağlarının buzluklarından kaynaklıdır. Kuzey Otesya'nın Mozdak nehrinden Çeçenya'nın Bienon-Yurt istikametinde ülkeye girer. Batıdan doğuya doğru hafif bir kavisle uzanır. Dağıstan'a yakın kuzeye dönerek Kızıldiyar istikametinde akar, Kaspi Denizine (Hazar Denizi) dökülür. Uzunluğu 590 km'dir. Terek'ten sonra Çeçenya'nın en önemli nehri Sunzha (Sunca) Nehri'dir. Bu nehir Terek Nehri'nin en büyük kollarındandır. Sunzha Nehri Çeçenya'nın güneyindeki Taşlık sıradağlarından kaynaklanır. Güneyde kuzeye doğru dikine akan Assa, Argun, Hulahula çaylarıyla beslenir. Kuzey Otesya'nın doğu sınırlarını dikine kesip Nazran'a (İnguşya'nın Baş nehri) ulaşır ve oradan Marbulak'a (Erithoy) doğru döner, Caharkala'ya varır. Buradan Gudermes'e, Gudermes'ten kuzeye döner ve Telkovski rayonunun güneyinden Terek Nehrine dökülür. Sunzha (Sunca) nehrini, batıdan doğuya doğru sayarsak Assa, Argun, Hulahulo gibi büyük çaylar besler.

GÖLLER : Çeçenya'da Qhjözan-yam (Kuzenoy-Am) adını taşıyan iki göl vardır. İki Andi dağlarının güney eteklerindedir. Deniz seviyesinden 1869 m yükseklikindedir. Derinliği 72 m, yüzölçümü 2 km²'dir.

Aynı adı taşıyan ilkenden daha küçük bir göl daha vardır. Çaroda dağının eteğinde Dyaj (D'ay) köyünün 10-12 km ötesinde bulunur. Eni 100m, uzunluğu 200m, derinliği 4m'dir.

Bölgeler ve Şehirler

1. Naursky (Наурский)
2. Shelkovskoy (Шелковской)
3. Nadterechny (Надтеречный)
4. Groznensky (Грозненский)
5. Gudermessky (Гудермесский)
6. Sunzhensky (Сунженский)
7. Achkhoy-Martanovsky (Ачхой-Мартановский)
8. Urus-Martanovsky (Урус-Мартановский)
9. Shalinsky (Шалинский)
- 10.

Kurchaloyevsky (Курчалоевский) 11. Itum-Kalinsky (Итум-Калинский) 12. Shatoysky (Шатойский) 13. Vedensky (Веденский) 14. Nozhay-Yurtovsky (Ножай-Юртовский) 15. Sharoysky (Шаройский)

ŞEHİRLER 1. Znamenskoye 2. Naurskaya 3. Achkhoy-Martan 4. Urus-Martan 5. Caharkala (Grozny) 6. Shali 7. Gudermes 8. Shelkovskaya 9. Itum-Shale 10. Shatoy 11. Vedeno 12. Nozhay-Yurt

Çeçenistan'ın başkenti Caharkala'dır. Bu ad Dudayev'in şehadetinden sonra verildi. Kentin tarihi adı Sölcghala (Sölca-kale)'dir. Sovyet döneminde Ruslarca verilen ad "korkunç" anlamına gelen ve Çar İvan Grozni'nin adına izafe edilen Grozni idi. Diğer kentler ise Şali (Çeçence Tela, 1990'da kent oldu), Gudermes (1941'de kent oldu), Argun (1967'de kent oldu), Urus-Martan (1990'da kent oldu)'dir.

Çeçenya Moskova zaman dilimindedir. UTC'e göre saat farkı +0300 (MSK)/+0400 (MSD).

Çeçen liderler

- Şamil Basayev
- Şeyh Mansur
- Taymin Biybolt
- Boiskhar Benoy
- Cahar Dudayev
- Zelimxhan Yanderbiyev
- Aslan Mashadov
- Abdul-Halim Sadulayev
- Dokka Umarov
- Huseyn Gakayev

Tarih

Çeçenler Kuzey-Doğu Kafkasya halklarındandır. Kendilerine Nokhçi, Nohço, Nahçuo yaygın olarak Nokhçuoy (Nohçoy) derler, tercümesinde Nuh'un halkı demektir. Komşuları onları çok değişik adlarla tanımlarlar. Örneğin Kumuklar Miçikis, Avarlar (Tavlılar) Burtel, Kabardeyler Şaşan, Ruslar ise Çeçentsami derler. Arkeologlar ve dilbilimcileri Nakhçi Nokhço (Nahçi Nohçolar)ların, MÖ VII. beş bin yıllarında Kafkasya'da bulduklarını, kendilerinden önce burada başka kavimlerin yaşamadığını doğrulamaktadır. Hatta Nakhların Önasya'da Kafkasya'ya gelip yerleştiklerini ortaya koymaktadır. Bu göç iki koldan olmuştur. Derbent boyundan gelenlerin Çeçenlerle şimdiki Dağıstanlıların, Doğu Karadeniz yolundan gelenlerin ise Çerkes kavimlerinin olduğu görüşü giderek taraftar toplamaktadır.

Varlığı bilinen, ama tarihi açıkça aydınlanamayan İber Kavkaz Devleti'nin asıl üyesinin, şimdiki Çeçenlerin ataları olduğu reddedilmemektedir. Onomastik, toponomik ve hidrostik adlar bunu onaylamaktadır. Tarihte anıları Gargarlar, Duvaylar, Dzurdzuklar, Alaroidler, Cacaneler (tsatsani) Ganariler, Pşavvalar, Khavurlar, Tuşlar, Mohevclar (Mohevtler) günümüz Çeçenlerinin değişik kabilelerinin adları olarak kabul edilmektedir. Hatta, Kharsur, Pşava ve Tuşların Gürcüleşmiş Çeçen oldukları bilinmektedir.

Nakhçi veya Kiti, Kistü (Gürcülerin Çeçenlere verdikleri ad) adının ilk kez VII. yüzyılda Ermeni tarihçisi M. Kagan-katvatsi, Argvani Tarihi adlı eserinde anılmıştır; aynı tarihçi Çeçenlerin atalarının Ura adlı bir babanın soyu olan Utaoy'dan Sadoy'dan, Gergaroy'dan çıktığını belirtmiştir.

Günümüzde Urartologlar, Çeçenlerin Urartularla akraba olduğunu reddetmemektedirler, hatta Önasya'da devlet kuran Urartuların yukarıda adı geçen Ura'dan neşet ettiğinde de gerçek payı vardır. Hurri- Urartu- Çeçence ilişkisini inceleyenlerce tasdik görmektedir.

Bundan şu sonuç çıkmaktadır. Çeçenler Urartulardır. Urartular, Çeçenlerin Önasya'da kalan kolu olmaktadır. Gerçekten, yapısı, gramer özellikleri, bütünlüğü ve gramatikal sınıflandırıcıları vs. ile Urartuca ile Çeçence birbirine benzemektedir.

Çeçen Sanatçılar

- Tamara Dadasheva
- Makka Sagaipova
- Ali Dimayev

Kaynak : <http://tr.wikipedia.org/wiki/Çeçenistan>